

- ³⁰ Poslanecká sněmovna PČR, sněmovní tisk 733. On-line: (www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=733&O=5).
- ³¹ Stenografický zápis 52. schůze Poslanecké sněmovny PČR, 20. 3. 2009. On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/052schuz/52-4.html).
- ³² Viz Viz Kořan, Michal (2008): *Politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2007*, op. cit., s. 37.
- ³³ Rozhovor s předsedou Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny PČR J. Hamáčkem, 14. 5. 2009.
- ³⁴ Usnesení 226, 227, 228 ze 42. schůze Poslanecké sněmovny PČR, 22. 10. 2009. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=58644; www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=58645; www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=58645).
- ³⁵ Usnesení 238 ze 43. schůze Poslanecké sněmovny PČR, 11. 11. 2009. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=59521).
- ³⁶ Těsnopisecká zpráva z 5. schůze Senátu PČR, 26. a 27. 3. 2009. On-line: (www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=51221; www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=51305).
- ³⁷ 6. schůze Senátu PČR, 7. hlasování, 6. 5. 2009. On-line: (senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=9887&O=7).
- ³⁸ Usnesení Senátu PČR z 11. schůze, 8. 10. 2009. On-line: (www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=53520&id_var=45437).

Kapitola 2

Média a politika: Zahraniční zpravodajství českých médií v roce 2009

Vlastimil Nečas, Lenka Vochocová

Tato kapitola analyzuje obraz české zahraniční politiky v českých médiích. Identifikujeme hlavní charakteristiky zahraničního zpravodajství, především tematickou strukturu agendy, přítomné aktéry a prioritní destinace. Analýza je tvořena dvěma částmi, přičemž sledujeme odlišné aspekty a používáme různé analytické nástroje. První část představuje kvantitativní obsahovou analýzu hlavních zpravodajských relací tří českých celoplošných televizních stanic. Použili jsme stejnou metodiku i analyzovaný vzorek jako v loňském roce. To nám umožňuje rozšířit výzkum o srovnání s výsledky analýzy z roku 2008. Druhá část doplňuje studii o kvalitativní šetření vybraných událostí. Zde se soustředíme na charakteristiky mediálních textů věnovaných třem zásadním událostem v roce 2009, a to: 1) pádu vlády na konci března; 2) zářijovému rozhodnutí o zrušení plánované výstavby radarové základny v České republice; 3) podpisu *Lisabonské smlouvy* v listopadu. Cílem případové studie je určit kontextuální rámce, které média vytvářela okolo jmenovaných událostí. Zajímá nás tedy především, kteří aktéři vystupují v událostech jako ústřední či vedlejší, jaké příčiny a důsledky média přisuzují jednotlivým událostem, připomíná-li rámec referování o události některý z velkých narativů (bipolární rozdělení světa, porobený národ atd.) a jak média s takovými rámci pracují, popř. jak sama hodnotí mediální referování o těchto událostech (metamediální diskurz).

OBSAHOVÁ ANALÝZA TELEVIZNÍHO ZPRAVODAJSTVÍ

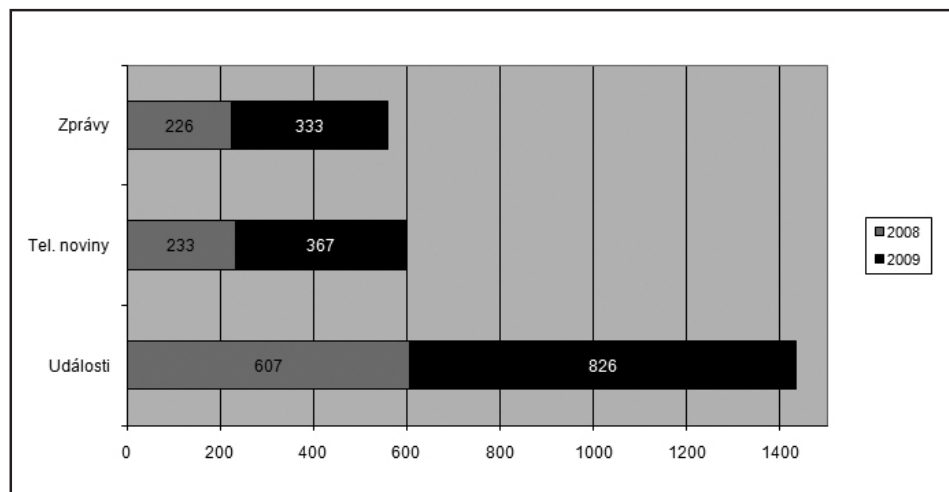
Pro deskriptivní obsahovou analýzu jsme formulovali čtyři výzkumné otázky:

- 1) která zahraničněpolitická témata byla zdůrazňována?;
- 2) kterým zemím věnovala média nejvíce pozornosti v souvislosti s českou zahraniční politikou?;

- 3) kteří aktéři dominovali zpravodajství o české zahraniční politice?;
- 4) lišila se jednotlivá média v důrazu kladeném na mediované události?

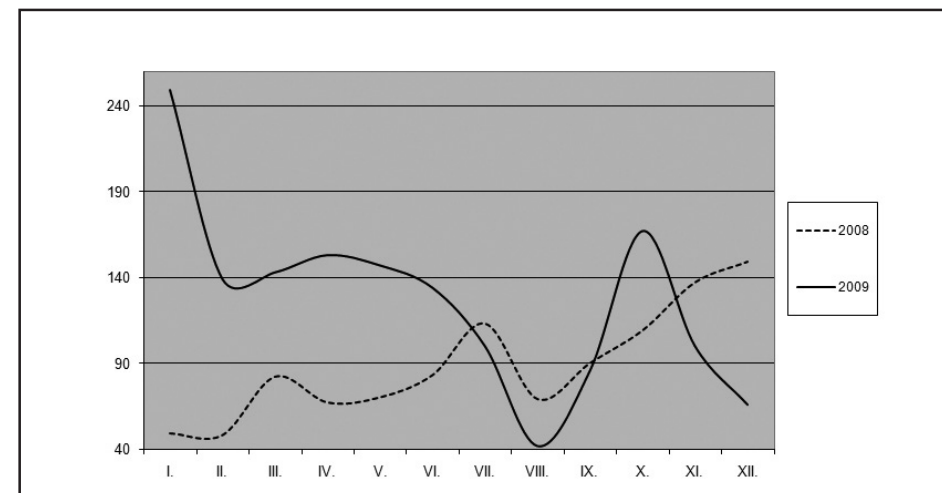
Sledovali jsme zpravodajskou agendu českých celoplošných televizí, resp. jejich hlavní zpravodajské relace – *Události* (Česká televize), *Televizní noviny* (TV Nova) a *Zprávy* (Prima TV) za celý rok. Začneme souhrnným popisem získaných dat. Podobně jako v loňském roce, dominuje zahraničnímu zpravodajství českých televizí Česká televize, která pokrývá téměř 60 % ze všech sledovaných příspěvků (viz graf 1). Česká televize tak věnuje výrazně více pozornosti zahraničnímu zpravodajství, ale současně má její hlavní zpravodajská relace delší stopáž než ostatní stanice. Na druhou stranu, jak si ukážeme dále, mezi sledovanými stanicemi panuje značná shoda ve výběru prioritních témat. Celkový počet příspěvků se oproti loňskému roku zvýšil, což je jistě do značné míry způsobeno významnými (a médii zdůrazňovanými) událostmi, jako bylo předsednictví ČR Radě EU a vyjednávání ohledně výstavby základny protiraketové obrany v ČR.

Graf 1: Frekvence pokrytí v r. 2008 a 2009

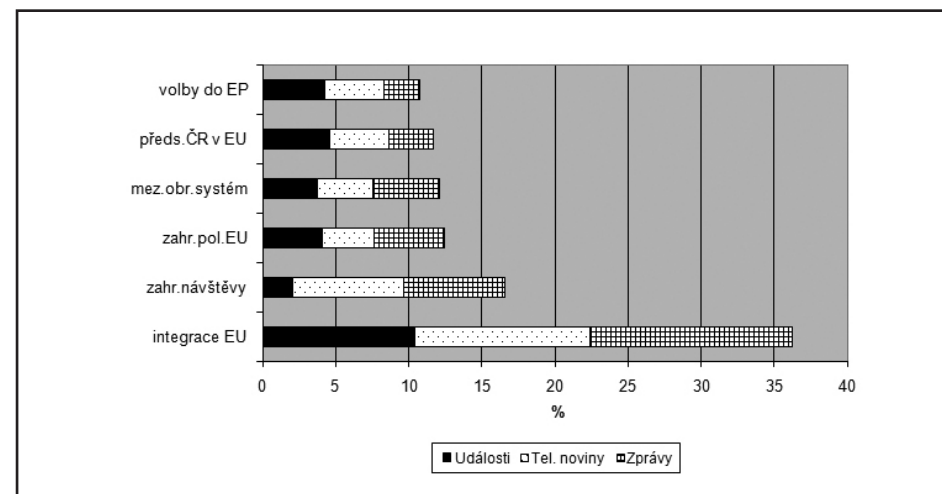

Druhý graf znázorňuje rozložení příspěvků v průběhu roku 2009. Zpravodajská agenda v roce 2008 kulminovala s blížícím se předsednictvím České republiky Radě EU.¹ Na tento trend navázaly stanice i začátkem roku 2009, ovšem pozornost médií postupně značně upadala, a mírný nárůst zájmu o zahraniční témata můžeme pozorovat v průběhu března a dubna, což zřetelně souvisí s pádem české vlády a jeho mezinárodními konsekvencemi a návštěvou amerického prezidenta Baracka Obamy. Z grafu je patrný i pokles zájmu médií v průběhu letních měsíců, které jsou ze zpravodajského hlediska velmi slabé. Stoupající křivka v průběhu posledního kvartálu roku 2009 odpovídá značnému mediálnímu zájmu souvisejícímu s oznámením ukončení jednání o výstavbě radarové základny v Brdech a také s ratifikací *Lisabonské smlouvy*. Všem třem významným tématům se věnujeme podrobněji dále v textu.

Graf 2: Frekvence příspěvků v průběhu r. 2008 a 2009

Graf 3: Dominantní témata (N = 1526)

Nyní přejdeme ke konkrétním charakteristikám zahraniční agendy analyzovaných stanic a relací.

1) Která zahraničněpolitická témata byla zdůrazňována?

Všechny stanice sledovaly zahraniční politiku velmi podobnou optikou. Ve všech šesti hlavních tématech se stanice shodují, ačkoli Česká televize věnovala daným oblastem výrazně více pozornosti. Více než třetina všech příspěvků se týkala témat spojených s integrací EU. Sem patří i příspěvky týkající se ratifikace *Lisabonské smlouvy*. Druhým nejfrekventovanějším tématem jsou zahraniční návštěvy v ČR, což jsou často

mediálně atraktivní události. Na téměř sedmnáctiprocentním podílu tohoto tématu na celku se jistě výrazně podepsala i dubnová cesta amerického prezidenta Baracka Obamy do Prahy.

Stejně jako v roce 2008 bylo silně mediálně exponovaným tématem vybudování základny mezinárodního obranného systému v ČR, nicméně toto téma bylo zastíněno mohutnou „evropskou agendou“, přičemž mezinárodnímu obrannému systému se média věnovala především v průběhu září a října, kdy USA ohlásily zrušení projektu.

2) *Kterým zemím věnovala média nejvíce pozornosti v souvislosti s českou zahraniční politikou?*

Odpověď na tuto otázku není nijak překvapivá, logicky doplňuje předchozí výsledky. Pakliže se média věnovala převážně evropským záležitostem a tématům spojeným s USA, logicky se mezi prioritními destinacemi objevují EU a Spojené státy americké. Spolu s nimi také Rusko, v podání českých médií v pozici jakéhosi dialektického oponenta v diskusích o vybudování základny protiraketové obrany v Brdech. S tímto tématem souvisejí pravděpodobně i odkazy k Polsku. Ve vysílání TV Nova a Prima TV se objevují reference ke Kanadě, nejspíše v souvislosti se zavedením vízové povinnosti pro občany ČR. I v případě preferovaných destinací můžeme pozorovat výraznou korespondenci mezi sledovanými stanicemi, které v průběhu minulého roku věnovaly shodnou pozornost stejným tématům, což se odrazilo i v četnosti odkazů na cizí státy – viz tabulku 1.

Tabulka 1: Prioritní destinace (N=1869)

	ČT	TV Nova	Prima TV
1.	EU	EU	EU
2.	USA	USA	Rusko
3.	Rusko	Kanada	Kanada
4.	Polsko	Afghánistán	USA
5.	Afghánistán	Rusko	Ukrajina

3) *Kteří aktéři dominovali zpravodajství o české zahraniční politice?*

Mezi hlavní charakteristiky zahraničního zpravodajství českých televizí patří, kromě tematické struktury a odkazů k cizím zemím, také reference ke konkrétním aktérům. Pro srovnání stručně shrnutí z analýzy za rok 2008: „Jedná se výhradně o politiky české národnosti. Nepolitické či zahraniční osobnosti se ve zpravodajství sledovaných stanic objevují sporadicky. (...) Z hlediska aktérů bylo zahraničněpolitické televizní zpravodajství v roce 2008 značně personifikované, redukováno na přítomnost několika českých politických elit.“² Situace v roce 2009 je téměř totožná. Mezi sledovanými stanicemi dochází opět ke shodě v identifikování nejdůležitějších aktérů zahraniční politiky (viz tabulku 2).

Tabulka 2: Prioritní aktéři (N= 4632)

	ČT	TV Nova	TV Prima	celkem	% z celku
Klaus V.	166	94	98	358	7,73
Topolánek M.	168	80	92	340	7,34
Fischer J.	93	61	48	202	4,36
Paroubek J.	94	50	55	199	4,30
Obama B.	67	38	30	135	2,91
celkem	588	323	323	1234	26,64

Výsledky nejsou překvapivé, jde o vrcholné politiky českého státu, prezidenta, minulého a současného premiéra, předsedu nejsilnější opoziční strany a prezidenta USA. A jejich postoje a názory k daným tématům jsou jistě důležité. Na druhou stranu, těchto pět osob tvoří více než čtvrtinu ze všech výskytů aktérů ve sledovaném vzorku.

Opakuje se tak situace typická pro české politické zpravodajství,³ tedy silná personalizace, kdy je výskyt relevantních aktérů redukován na přítomnost několika málo českých politických elit. Možnost překročit práh mediální pozornosti je značně omezená pro zástupce občanské společnosti, odborné veřejnosti, zahraniční aktéry a mnoho dalších, jistě relevantních aktérů.

Tento trend potvrzují i údaje o přítomnosti institucionálních aktérů ve zpravodajství.

Tabulka 3: Institucionální aktéři (N = 2780)

Instituce	ČT	TV Nova	TV Prima	celkem	% z celku
EU	199	56	60	315	11,33
Vláda ČR	119	50	44	213	7,66
ČSSD	107	43	44	194	6,98
ODS	100	32	36	168	6,04
EK	94	22	25	141	5,07
celkem	619	203	209	1031	37,09

Tabulka 3 ukazuje pět nejčastěji zmiňovaných institucionálních aktérů ve sledovaném zpravodajství – dominují reference k EU, vládě ČR, dvěma nejsilnějším stranám a Evropské komisi. Podíl prvních pěti institucí na všech referencích k institucím je více než třetinový. Situace je velmi podobná výsledkům z roku 2008: „Pozice institucionálních aktérů do velké míry kopíruje předchozí výsledky. Na prvních místech se objevuje vláda ČR a tři české politické strany (ČSSD, ODS, SZ). Výjimkou

jsou reference k Evropské unii (třetí příčka u všech stanic).⁴ Uvedená čísla podporují výše zmíněné tvrzení, že české celoplošné televize umožňují přístup do zpravodajství pouze specifickému a velmi omezenému počtu osob a institucí. Objevuje se zde ještě jedno specifikum, stejně jako v minulém roce, a to pozice EU. V počtu odkazů na instituce je na prvním místě, ale mezi prvními pěti konkrétními aktéry se neobjevuje žádná osoba spjatá s institucemi EU. Ale u ostatních hlavních institucí se současně objevuje osoba, která danou instituci reprezentuje (vláda ČR – J. Fischer; ODS – M. Topolánek; ČSSD – J. Paroubek). V případě EU se tak neděje. EU tak z pohledu českých médií nemá svou „tvář“, politika či osobnost, která by ji reprezentovala. Další možná interpretace může vycházet z jichž provedených výzkumů, které dokládají, že česká média EU zobrazují jako pasivní entitu, o které je referováno, či na kterou je odkazováno. Nicméně aktivní hlas EU v podobě vlastních „mluvčích“ v českém zpravodajství chybí, což posiluje obraz EU jakožto jakési odosobněné, těžko identifikovatelné entity.

4) Lišila se jednotlivá média v důrazu kladeném na mediované události?

V souvislosti se zahraničním zpravodajstvím dochází ke značné tematické konvergenci mezi sledovanými zpravodajskými relacemi. Z pohledu analýzy agregovaných dat se sledovaná média ve skladbě zahraničního zpravodajství téměř neliší. Tato shoda je patrná i v oblasti prioritních destinací a aktérů, kterým byl umožněn přístup do zpravodajství. Nabízí se přímočaré vysvětlení – shoda znamená, že médiu preferované události jsou ve skutečnosti opravdu důležité. Podle konkurenčních přístupů⁵ však média reálné dění neodrážejí, ale spíše vytvářejí vlastní pseudorealitu, přičemž výběr událostí, ze kterých jsou následně vytvářeny zprávy, je podřízen více vnitřním mechanismům mediálních organizací než reálné důležitosti událostí.⁶ Z tohoto pohledu je námi pozorovaná konvergence analyzovaných zpravodajských stanic důsledkem redakčních postupů a rutin při vytváření zpráv. Mezi tyto rutiny patří např. velký důraz kladený na agendu zpravodajských agentur, přebírání témat od konkurenčních médií (intermediální agenda⁷) a také výběr stále stejného spektra aktérů.⁸

PŘÍPADOVÁ STUDIE

Další částí naší analýzy je kvalitativní šetření mediálního pokrytí tří významných událostí loňského roku: 1) pád české vlády na konci března; 2) zářijové zrušení plánované výstavby radarové základny v Česku; 3) podpis *Lisabonské smlouvy* v listopadu. Cílem této studie je odhalit významové struktury, kterými česká média zarámovala vyjmenované události. Zaměříme se především na přítomné aktéry a diskurzivní formace, které média vytvářela a zdůrazňovala. U každého z témat jsme do analyzovaného vzorku zahrnuli relevantní texty z titulních stran a názorovou publicistiku z *Mf Dnes*, *Hospodářských novin* a *Práva*. Součástí byla také kompletní agenda týdeníků *Ekonom* a *Respekt*.

1) Pád vlády

Při referování českých médií o pádu vlády České republiky v březnu se setkáváme s několika elitními aktéry, kteří jsou líčeni jako oponenti – aktéři nesmiřitelných bojů. V mediálních textech k tomuto tématu je tedy patrná vysoká míra personalizace – politické události jsou spojovány s několika konkrétními osobami a jejich převážně osobními motivy – a také výrazná negativita či spíše dualita odpůrců. Časté je přirovnávání politiky k boji či válce („jsou ve válce“, „zůstávají zakopáni ve svých pozicích“).⁹

Václav Klaus ješitný – „Hlavní hybatel politické krize“

V souvislosti s českou zahraniční politikou zmiňují média roli, kterou prezident sehrál při pádu vlády Mirka Topolánka, v různých rovinách – od pouhého přispění po rozhodující vliv. Texty přinášejí soubor možných motivací V. Klause od zájmů vnitrostranických (vliv na podobu ODS), vnitrostátních (možnost ovlivňovat podobu vlády ČR) až po obecné směřování české zahraniční politiky (proruská orientace V. Klause, rozbití Evropské unie). Václav Klaus je médiu běžně obviňován, že zřejmě nezastává výhradně zájmy České republiky a není nadstranický, ale zneužívá své politické pozice k prosazování vlastních dlouhodobých politických cílů a řešení osobních sporů.¹⁰

Mirek Topolánek rozzlobený, emotivní a žalující, ale také odvetný

Mirek Topolánek vystupuje ve většině textů, zveřejněných bezprostředně po pádu vlády, v poněkud submisivní pozici zrazeného a poraženého vůči diktujícím strategům. Média, která uvádějí jeho poměrně úspěšné předsednictví Evropské unie i navržené způsoby řešení ekonomické krize, citují Topolánkova obvinění, že pád vlády způsobili kromě Vlastimila Tlustého také primátor Pavel Bém a prezident Václav Klaus.¹¹ Ale jiné texty upozorňují na to, že skutečnou hrozbou na české politické scéně se stává prezident Václav Klaus a že snaha zabránit mu v možnosti získat faktickou politickou moc by mohla spojit „největší politické rivaly posledních čtyř let“¹² – tedy Mirka Topolánka a Jiřího Paroubka.¹³

Jiří Paroubek – destruktivní rusofil a husita

Řada mediálních textů, týkajících se pádu vlády v březnu 2009, kritizuje Jiřího Paroubka zejména za to, že návrh vyslovit nedůvěru vládě byl za dané situace (předsednictví EU, hospodářská krize) neodpovědný, a to zejména proto, že J. Paroubek a ČSSD nenabízejí žádnou konstruktivní alternativu. Jeho návrh se tak podle řady autorů a autorek stal jen příliš destruktivním způsobem, jak snížit náklady na vlastní předvolební kampaň.¹⁴ Některé texty upozorňují na vazby mezi Jiřím Paroubkem a Václavem Klausem. Kromě toho, že oba tito aktéři mají podle médií po pádu vlády vlastní osobní zájmy na novém politickém uspořádání, spojují je ještě jiné charakteristiky: hledání společných motivů obou politiků vede ke spekulacím týkajícím se jak zahraničněpolitické orientace České republiky (příznivý vztah k Rusku), tak osobních otázek víry (husitství).¹⁵

Pád vlády a levice vs. pravice

„Skutečným vítězem jsou komunisti“

Již tradičně spojují některá česká média téměř jakékoli politické téma s hrozbou nástupu levice, nebo přesněji „komunistů“ k moci. Ani texty týkající se pádu vlády nejsou výjimkou. KSČM je v nich označována za skutečného vítěze pádu vlády, prostor dostávají hlasy, které odmítají jakékoli zapojení KSČM do rozhodovacích procesů,¹⁶ publikují se přirovnání politiky J. Paroubka k praktikám KSČ.¹⁷ Proti takovým hlasům vystupují zejména komentáře v deníku *Právo*, které poukazují (při snaze zachovat zdání vlastní neutrality) na jistou dvojí morálku takového přístupu ke KSČM.¹⁸ Ale pád vlády bývá ale asociován také s možností „očistý, již česká pravice potřebuje jako sůl“¹⁹ či jako podpora pravicového smýšlení české společnosti.²⁰

Historické paralely: 1938, 1948, 1968, husiti a léta padesátá

Dalším velmi oblíbeným nástrojem politických komentářů v českých médiích jsou historická přirovnání, ať už přejatá z oblastí mimo média nebo médii přímo vytvořená. V souvislosti s pádem vlády se odkazovalo zejména k letům 1938 a 1968,²¹ 1948, či dokonce k začátku padesátých let²²: „*Atmosféra je ostrá, zlá, připomíná začátek padesátých let. (...) Je to atmosféra února 1948, levice jde k moci, pravice dělá vše, aby se to povedlo.*“²³ Historicky poněkud dále sahá také přirovnání české politiky k době husitské.

„*U nás se nosí být husitou. Mít pravdu boží hlava nehlava. Stát na čisté zásadě za každou cenu. Zhuntovat stranu, zemi, sebe, politiku, ve jménu zásady. Cepý do rukou, sudlice, kuše, ať krev teče, uvidí se, co z toho vzejde. Nikdo neví, co bude první den po pádu vlády. Toto hlasování o vládě je hlasování husitů o čistotě knihy a kalicha.*“²⁴

Důsledky pádu vlády

Pokud jde o důsledky pádu vlády, mohli bychom mediální zmínky o nich seskupit do následujících kategorií:

- I. ekonomické dopady (negativní důsledky pro soukromé podniky a pro subjekty, které čerpají dotace z EU, odliv investic, destabilizace měny);²⁵
- II. reputace České republiky v zahraničí, a to i ekonomická²⁶

„*Pokud jsme hospodářskou krizi importovali ze zahraničí, svou politickou krizi teď skrze předsednictví exportujeme po celé Unii. (...) Z ostrůvku stability – jak jsme skutečně byli vnímáni po velké část loňského roku – jsme se postupem času stali v očích ostatních labilním hráčem, který ke všem možným krizím přidal ještě svou vlastní, domácí vyrobenu.*“²⁷

III. odložení kauz týkajících se prorůstání mafie do státní správy a justice

„*Topolánek slíbil minulé pondělí, že se do dvou dnů vyjádří k budoucnosti nejvyšší státní zástupkyně Renaty Vesecké. Po pádu své vlády už jen vzkazuje, že ‚má teď jiné starosti‘.*“²⁸

IV. oslabení pozice malých a středně velkých států v EU

„*Toto sice s krizí přímo nesouvisí, ale již teď je zřejmé, že Česká republika vůbec neposloužila malým a středně velkým státům. Soudě podle reakcí zahraničního tisku na pád vlády a Topolánkův projev ve Štrasburku, tak projde-li Lisabonská smlouva, bude naše a švédské předsednictví v této formě poslední. Úloha rotujícího předsednictví bude ve vztahu k pevnému předsednictví významně oslabena.*“²⁹

2) Rozhodnutí o zrušení výstavby radarové základny v ČR

Zběžný pohled na tisk z období, kdy prezident Barack Obama oznámil své rozhodnutí o zrušení plánů na výstavbu radaru, by přinesl následující obrázek: svět je opět rozdělen na sféry vlivu dvou nejmocnějších hráčů – USA a Ruska. Česká republika byla jedním z nich – Spojenými státy – zrazena a vržena do područí Ruska. Česko se nachází v podobně obtížné situaci jako v letech 1938, 1948 nebo 1968. Podrobnější analytický pohled na mediální obsahy odhaluje několik základních trendů v referování o této události, přičemž pro většinu z nich je typická polarizace aktérů na my a oni, kde „my“ zahrnuje nejčastěji Českou republiku, Českou republiku a Polsko, či v nejširším smyslu Českou republiku jako součást celé Evropy, „oni“ je pak zastoupeno zejména Spojenými státy a Ruskem, ve výjimečných případech také Německem, či v historizujících paralelách Francií a Velkou Británií. Dichotomie „my“–„oni“ je samozřejmě přítomna také v rovině zastánci–odpůrci radaru.

Historie se opakuje – zrazená Evropa

Česko jako zrazený lítostivý partner

Nejnápadnějšími z hlediska formy i obsahu jsou texty, z nichž je patrné hluboké zklamání z rozhodnutí Spojených států a které nešetří emotivními výrazy a metaforami. USA jsou v nich ztělesněny postavou prezidenta Obamy a ten v textech vystupuje jako zrádce, který „zradil přesně tu naději, kterou do něj mnozí Češi, trpce poučení dějinami, vkládali“.³⁰ Česká republika, stojící sama za sebe, je v takových textech stavěna do pozice uraženého odmítnutého partnera, který si zradu bude pamatovat ještě dlouho.

„*Právě tohle trpké zjištění trvale pošramotí vztahy mezi USA a Českem, i kdyby Obamova administrativa skončila už po čtyřech letech vlády. (...) Prostě chtěl konečně splnit alespoň něco z toho všeho, co sliboval, aby uspokojil svůj levicový tábor. I proto mohla padnout volba na to nejjednodušší a nejcyničtější. Zatrhnout vojenskou věc, dát nějakým Čechům košem a nezdržovat se vysvětlováním.*“³¹

Česká republika a Evropa v historických paralelách

Pocit zrazené a osamocené České republiky umocňují některé texty historickými příměry odkazujícími k mnichovskému traumatu, často i skrze odkazy na téměř zlidovělé literární texty:

„*Zvoní zvoní zrada zvon, čí ruce ho rozhoupaly, Francie sladká, hrdý Albion a my jsme je milovali. Tak popsal František Halas ve sbírce Torzo naděje v roce 1938 mnichovanství spojenců, které přispělo k zániku meziválečného Československa. Mnichovanství u některých spojenců přežívá i dnes. Bohužel na rozdíl od ‚Halasova‘ roku 1938 se k němu přidává i většina české veřejnosti.*“³²

Nepřítele uvnitř České republiky identifikuje také text zaměřený v historizujícím srovnání proti „pacifistům“ a „mladým idealistům“, kteří podléhají „myšlenkovému omylu, že agresory lze zkonejšit složením zbraní“. Text dále rozvíjí opět souvislost s rokem 1938 a také 1968.

„*Přesně tak donutili v roce 1938 pacifisté Francie a Anglie své vlády, aby po Saarsku a Rakousku vydali Hitlerovi i k boji odhodlané Československo za slib, že už bude hodný. A stejně uvažovali mnozí naši dnešní rodáci, když teď skákali na špek kampani proti radaru. (...) No a národ, který v čerstvě uplynulém století zažil porobu třikrát a stála ho v něm celkem pětadesát let svobodné existence, by už proboha měl pud sebezáchovy mít!*“³³

Podobné vyznění mají i texty, v nichž je „zrazené ‚my‘“ rozšířeno na oblast Evropy (bez Ruska). Obama jejich perspektivou „*dal přednost domácím problémům a nové vstřícnosti vůči Rusku před zajištěním bezpečnosti Evropy a euroatlantickou vazbou, která je klíčová pro svobodu starého kontinentu*“.³⁴ Některé texty metaforu „nového historického traumatu“ aplikují na Polsko, které je v tomto pojetí rozšířením „zrazeného ‚my‘ – střední Evropa“ a které je podle médií symbolicky postiženo ještě více než Česká republika: „*... oznámit podobnou zprávu Polsku v den 70. výročí ruské agrese je projev špatného vkusu. Nebo spíše důkaz toho, že historie střední Evropy a naše traumata ve vztahu k Rusku jsou pod rozlišovací úrovní současné americké vlády.*“³⁵ K pozitivnější interpretaci události využívají historických paralel texty, které upozorňují na to, že současný krok Spojených států může být „rukou, podávanou západem Moskvě“, podobně jako v době „détente neboli uvolňování vztahů mezi Západem a Východem“.

„*Přijme-li dnešní Moskva Obamovu ruku bez dalšího vydírání, bude dobře. Já si to sice nemyslím, ale za zkoušku to asi stojí.*“³⁶

Neoptimističtější texty pak považují událost dokonce za „vítězství vůle k další spolupráci v mezinárodní bezpečnosti“ a odkazují k podobné situaci v roce 1987.

„*V tom je situace podobná konci roku 1987, kdy Reagan s Gorbačovem podepsali památnou smlouvu o stažení raket středního doletu z Evropy. Také tehdy někteří tvrdili, že to byl úspěch Moskvy na úkor Washingtonu. Nakonec se ukázalo, že to byl velký přínos pro uvolnění mezinárodního napětí.*“³⁷

Výjimečně pak některé mediální texty přímo reagují na užívání historických paralel a odmítají je buď neutrálněji jako neopodstatněné, nebo v případě následujícího textu jako zbytečně přivolávající skutečné hrozby.³⁸

Radar a ruská hrozba – „doba poradarová“

„*Zrušení výstavby amerického radaru v Brdech může podnítit další invazi ruského kapitálu do Česka. (...) Mnozí to chápou jako politický zlom. Začíná doba ‚poradarová‘. Oznámení Baracka Obamy, že Spojené státy ve střední Evropě základnu svého protiraketového systému nakonec nevybudují, je vzpruhou pro všechny, kdo se domnívají, že Česko by mělo posílit vztahy s Ruskem. A to i v ekonomické oblasti.*“³⁹

V souvislosti s oznámením Spojených států o zrušení dosavadních plánů na protiraketovou obranu ve střední Evropě se v mediálních textech téměř automaticky objevuje ruská hrozba jako přímý důsledek tohoto rozhodnutí USA. Některé (výše zmíněné) články vnímají krok Spojených států jako cestu k uklidnění politického napětí a k vyšší mezinárodní bezpečnosti. Jiné více zdůrazňují moc či sílu Ruska a snahu Spojených států (velmi často personifikovaných prezidentem Obamou) „neprovokovat Kreml“.

„*Obamovou prioritou je totiž ‚reset‘ vztahů s Moskvou. Nebude se snažit dělat nic, čím by Kreml provokoval, a protiraketová obrana ve střední Evropě – již si Rusko opět začíná přisvojovat jako svou sféru vlivu – dráždila hodně.*“⁴⁰

Podle některých „nás“ (tedy Česko a Polsko) „*spojenec, na kterého jsme spoléhali, zradil (...) a vyměnil za vlastní lepší vztahy s Ruskem, z něž my máme oprávněný strach*“, „*hodil Česko a Polsko přes palubu*“.⁴¹ Další texty kombinují oblíbené historické paralely, protiruskou (a také protiněmeckou) rétoriku a útoky na domácí politické oponenty:⁴²

„*Navíc rozhodnutí o radaru přišlo v nejméně vhodnou dobu – v čase tlaku Ruska, které chce (i pomocí ekonomiky) obnovit ztracený vliv ve středovýchodní Evropě včetně České republiky. (...) Pořád se nacházíme v sousedství Německa a za humny máme Rusko. Tyto země mají své velmocenské zájmy, jež nejsou a nemohou být totožné s našimi. (...) Lid skutečně opět zvítězil. Budeme se z toho vzpomínat stejně dlouho jako z února 1948?*“⁴³

Oproti spíše abstraktní „ruské hrozbě“ zdůrazňují některé texty, že nás Rusko neohroží vojensky:

„*Samozřejmě že nám nehrozí žádná bratrská pomoc. Jednak je ruská armáda v rozvalu, hlavně však už něco takového nedělá, alespoň ne vůči zemím, které nebyly součástí SSSR. Rusko se naučilo prosazovat své zájmy penězi a surovinami.*“⁴⁴

Spíše však dostává větší prostor k uplatnění ekonomického (a politického) vlivu ve střední Evropě.

„Díky našemu členství v NATO a v Evropské unii nebezpečí není vojenského rázu. Je však v hospodářském a politickém vlivu Ruska, v energetické závislosti a pronikání organizovaného zločinu do politiky.“⁴⁵

Ekonomická a zejména energetická nezávislost „na Moskvě“ je tedy tím, k čemu takové texty vyzývají jako k záchraně před ruským vlivem poté, co Spojené státy prokázaly určitou „slabost“.⁴⁶ Některé texty vkládají jistou naději do další vojenské spolupráce se Spojenými státy, ale většinou upozorňují na to, že možný nový systém „bude mít jiný charakter než ten dosud plánovaný. Nebude tu trvale, a nebude tedy moci být vnímán jako pojistka proti ruské rozpínavosti.“⁴⁷

Konec radaru jako výzva k české i evropské dospělosti bez protektorů
Řada článků k tématu upozorňuje na poněkud submisivní, nedůstojný a „provinční“ tón reakcí na vzniklou situaci.

„Ze zrušení brdského radaru jsem samozřejmě zklamáný. Ovšem ne natolik, abych se připojil k chóru divých mužů, lkajících o Obamově zradě, o konci naší integrace do NATO či vržení České republiky do chřtánu Ruska. Je to česky posránkovské, lživé a směšně krátkozraké.“⁴⁸

Vyzývají k tomu, abychom (zde „my“ zastupuje buď samostatně Česká republika, nebo celá Evropská unie) „Obamovy lekce“ využili k pochopení nutnosti postavit se na vlastní nohy. V souvislosti s Evropskou unií užívá Stanislav Komárek v českém kontextu poněkud silné metafory „protektorátu“: „Je skličující představou, že využily kontinent potřebuje nějakého ‚protektora‘, aby vůbec mohl fungovat. Kde protektor, tam protektorát.“⁴⁹ Texty vyzývají zejména ke „stabilizaci politické situace“,⁵⁰ „k upevnění našeho ústavního a právního řádu“, které by bylo „nejspolehlivější obranou proti šíření vlivu Ruska“⁵¹, a k užšímu sepětí v rámci evropské spolupráce a NATO. Zdůrazňuje se potřeba uspořádat vnitropolitické záležitosti České republiky tak, aby se stala podpůrným, a nikoli rozkladným prvkem evropské integrace, kdy „Česká republika (...) zatím působí jako disharmonický prvek evropského orchestru“.⁵²

Jako metafora sebeobrany proti ruskému vlivu se pak v textech několikrát objevuje opuštění závislosti na „mocném dubisku“, tedy opět historický odkaz k podobě české státnosti.⁵³ Odmitavý postoj zaujímají některé z textů také vůči „černobílému vidění s dvěma póly – odporným ruským medvědem a hodným americkým slonem“, které „spoustu lidí úplně zachvátilo“.⁵⁴ Příběh radaru je pro ně „příběhem nezvládnuté debaty, která si neudržela věcnost a racionální odstup“.⁵⁵ Česká republika je přitom podle těchto hlasů kvůli své velikosti a poloze odsouzena k „pragmatickému pohledu na svět. Musí se v něm dobře vyznat a volit nástroje, které má reálně k dispozici, což je především integrace do EU a NATO“,⁵⁶ která umožní rozvíjet „rozumné partnerství s Moskvou“.⁵⁷

3) Podpis Lisabonské smlouvy

Mediální reprezentaci politické situace, v níž prezident Klaus oddaloval podpis *Lisabonské smlouvy* po jejím odsouhlasení oběma komorami Parlamentu ČR, je možné shrnout do několika jednoduchých obrazů či příběhů. Typická pro ně je atmosféra soupeření, jejich aktéři – i důsledky jejich činů – jsou popisováni emotivně, barvitými metaforami. Mezi aktéry výrazně vystupuje osoba V. Klause, který je (v závislosti na zvolené perspektivě) vnímán jako jednotlivec stojící proti celé Evropě, jako člověk bojující proti zbytku České republiky, proti svým politickým soupeřům, či naopak jako státník hájící národní zájmy, nebo prostě jen usilující o to zapsat se nějak výrazně do historie.⁵⁸ Evropská unie je nejčastěji personifikována jako jediný „živý“ subjekt (Evropa či Brusel), jindy je zastupována jednotlivými zeměmi či jejich představiteli nebo jejich souhrnem („hlavy Unie“⁵⁹). Autoři a autorky mediálních textů k tématu *Lisabonské smlouvy* zaujímají nejčastěji vyhocenou perspektivu, v níž v podstatě není možné ne/podepsat a nezradit (svě přesvědčení, přesvědčení hrstky jednotlivců či celého národa/země, celé Evropy).

Systémová chyba – Václav Klaus vs. Česká republika a český lid

V nejobecnější rovině se téma *Lisabonské smlouvy* stává v člancích výchozím bodem kritik systému – ať už celoevropského či ústavního systému České republiky. V evropské rovině kritika poukazuje na to, že země velikosti ČR v podstatě nemá alternativu k členství v Evropské unii a „hlavnímu proudu integrace“ a že celý evropský projekt je založený spíše na „víře romantiků“ než na argumentech.

„Závěr zápasu nám snad zachrání v Evropě alespoň zbytky důvěryhodnosti a vypočitatelnosti. I když jeho poslední kolo ukázalo povahu boje, ve kterém od počátku jde víc o víru než o argumenty. (...) O víru jde nakonec v evropském projektu především. V preambuli Listiny základních práv EU se až romanticky hovoří o ‚svazku, který je stále pevnější‘. (...) Z českého pohledu má celoevropská bitva romantiků smutnou pointu, vyjádřenou starým výrokem prezidenta a nakonec i jeho včerejším podpisem Lisabonské smlouvy: členství v Unii a cesta s hlavním proudem integrace nemá pro zemi naší velikosti alternativu. Což je jinak vyjádřené úsloví, že nakonec ‚je lepší se mýlit s unií než mít pravdu proti ní‘.“⁶⁰

Přílišnou demokratičnost a snahu o kompromis vnímá jako slabinu systému Evropské unie Martin Komárek, označující Václava Klause za „vrtošivého muže“, který „může podminovat nejúspěšnější mezinárodní projekt v dějinách lidstva“.⁶¹ V pozdějším textu ale Komárek naopak oceňuje „životaschopnost a sílu“ Evropské unie, která drobným ústupkem V. Klausovi, jenž „vyjednal prkotinu“, získá mnohem více: „Zvítězila totiž šestadvacítka. Sice zapanáčkovala, když krotitel s knírkem máchl bičem, ale za malé ztrapnění získá mnohem víc.“⁶²

Pokud jde o Českou republiku, autoři a autorky upozorňují zejména na vnitropolitický (ústavní) problém přílišné volnosti prezidenta ve vztahu k rozhodnutím parlamentu v parlamentním systému.⁶³

„*To, co platí o prezidentově povinnosti podepsat zákon, se vztahuje i na jeho ústavní povinnost ratifikovat – po souhlasu obou komor parlamentu – mezinárodní smlouvy.*“⁶⁴

Řada textů upozorňuje na to, že Václav Klaus se dlouhodobě pokouší zneužívat role prezidenta České republiky, resp. vyhýbat se některým povinnostem vyplývajícím z úřadu

„*Právě Klaus se ale snaží každé nejasnosti v paragrafech využít ve svůj prospěch na úkor ostatních – soudů, vlády, parlamentu.*“⁶⁵

Staví proti sobě Václava Klause na jedné straně a vládu České republiky a Ústavní soud ČR na straně druhé. Některé texty vyzývají vládu k tomu, aby „*šla s prezidentem do střetu*“,⁶⁶ protože další ústupky ho jen „*utvrzují v pocitu, že je neomezený monarcha*“. ⁶⁷ Často diskutovaným tématem jsou v článcích možné důsledky výjimky z Listiny základních práv EU, kterou Václav Klaus prosadil jako podmínku ratifikace Lisabonské smlouvy, pro práva občanů a občanek České republiky. Podle některých hlasů budou mít „*kvůli té Klausem tak prosazované výjimce z Listiny základních práv EU (...) menší práva než jejich evropské protějšky*“. ⁶⁸

„*Václav Klaus nebojuje za Čechy, ale proti nim. Jeho požadavek znamená upřít občanům ČR stejná sociální a občanská práva, jako má většina Evropy, a jejich vymahatelnost u evropských institucí.*“⁶⁹

Jiné články poukazují na to, že takové stanovisko (prosazované mj. např. Jiřím Paroubkem) v „*odborném právním světě nikdo nesdílí*“. ⁷⁰

Klaus vyděrač, rozdělovatel a bacilonosič

Bez velké nadsázky by se většina textů k tématu dala kategorizovat na základě zastřešujícího přízviska, přiřazeného autorem či autorkou Václavu Klausovi, ať už explicitně, či implicitně. Klaus je označován za „*salonního vyděrače*“, který „*vydírá Evropskou unii a skutečně si vzal za rukojmí drtivou většinu dospělých občanů země*“, těch, „*kteří chtějí žít na Západě, a ne pod Putinem*“, kteří „*věří v normální prosperitu a slušnost, a ne v zapadlé vlastenectví*“. ⁷¹ Citovaný článek nepřímou přirovnává Klause k teroristům, neboť „*aby dosáhl svého cíle, udělá všechno*“. ⁷² Jiné texty se soustředují na dezintegrační aspekt Klausových aktivit, zpochybňují, že by skutečným zájmem prezidenta byla sudetoněmecká otázka, kvůli níž výjimku prosazoval, a zamýšlejí se nad tím, zda dokonce sama Lisabonská smlouva, k níž se Klaus staví odmítavě, není jen záminkou k prosazování jiných, rozkladných cílů. ⁷³ Texty tento „*Klausův vliv*“ metaforicky přirovnávají ke zlobivému žákovi ⁷⁴ či k „*bacilonosiči*“ roznášejícímu „*bacil Benešových dekretů*“. ⁷⁵

Důsledky nepodepsání smlouvy, český mindrák a agresivní impotence českého postoje
Texty, které se k Evropské unii staví spíše odmítavě, mají často aktivistický rozměr, varují před poškozením zájmů České republiky a vyzývají k „*odolávání nedemo-*

kratickému tlaku“ Evropské unie, která na sebe Lisabonskou smlouvou zásadně přerouává moc.

„*Lisabonská smlouva znamená zásadní přesun moci na Evropskou unii. (...) Pokud nebudete souhlasit s návrhy Komise, nebude vám to nic platné, protože Česká republika nebude moci vetovat návrhy, které pro ni budou nežádoucí. (...) Když už evropští politici dotlačili Irsko k druhému referendu poté, co Lisabonskou smlouvu voliči nejprve loni v červnu odmítli, jsou už zoufale nedočkaví, aby smlouva platila. Budou ochotní udělat cokoli, aby českého prezidenta přiměli podepsat. Musíme tomuto nedemokratickému tlaku odolat.*“⁷⁶

Varianta tohoto postoje volí výhrušný historizující odkaz k roku 1938: „*Vstoupí-li Lisabon v platnost, nenastane evropský ráj na zemi, ale naopak tvrdý boj o pozice. (...) Abychom zase jednou nemuseli svádět vinu na druhé a básníci nepsali opět díla o tom, jak ‚zvoní zrada zvon‘.*“⁷⁷ Jiné texty naopak upozorňují na hrozby, vyplývající z odmítání evropské integrace, a prostřednictvím podobně silných odkazů ironicky varují před budováním nové opony, „*kteří nás ochrání před nájezdy sudetských Němců*“, a hrozí „*prezidentskou diktaturou*“ Václava Klause a Jiřího Paroubka či rozebráním české ekonomiky Rusy. ⁷⁸

ZÁVĚR

Z kvantitativní obsahové analýzy hlavních zpravodajských relací tří českých celoplošných televizních stanic vyplývá, že ze sledovaných stanic se nejvíce zahraničnímu zpravodajství věnovala Česká televize, což se odrazilo v tematické diverzitě agendy i ve vyšším počtu přítomných aktérů. Za hlavní témata v roce 2009 můžeme označit, alespoň podle optiky nastavené zpravodajskými médii, události spojené s ratifikací Lisabonské smlouvy, předsednictvím ČR v Radě EU a zahraničními návštěvami, především s cestou prezidenta USA do ČR. Seznam hlavních aktérů, kteří se objevili ve zpravodajství, je omezen na české politické elity, premiéra a předsedy dvou nejsilnějších politických stran.

Kvalitativní případová studie tří vybraných událostí české domácí a zahraniční politiky na stránkách tří deníků a dvou týdeníků odhaluje tendence tištěných médií referovat spíše o významných politických událostech jako o mocenských střetech jednotlivců či skupin než jako o argumentačním vyjednávání věcí veřejných. Podobně jako kvantitativní analýza ukázal i kvalitativní rozbor, že politické události jsou výrazně personalizovány, tedy nahlíženy prizmatem osobních či politických zájmů českých politických elit a jejich vzájemných sporů – nejvýraznějším případem je mezi analyzovanými událostmi podpis Lisabonské smlouvy, téma, v němž hlavním aktérem je prezident Václav Klaus (spíše jako soukromá osoba než jako reprezentant země) a jeho motivace jsou (stejně jako u článků týkajících se pádu vlády) často spojovány s motivem osobně politické msty vůči předsedovi ODS Mirku Topolánkovi.

Mediální texty ke všem tématům pracují také s bipolárním rozdělením světa, připomínajícím období studené války (svět, či přinejmenším Evropa rozdělená na sféry vlivu USA a Ruska) a s hrozbou ztráty suverenity České republiky vztahované k řadě historických traumat země. Podobně jako loňský rok i letos můžeme konstatovat, že mediální obraz české zahraniční politiky v roce 2009 byl výrazně personalizován a přístup do vysílání byl umožněn především českým politickým elitám. Sledované stanice produkovaly v podstatě unifikovaný proud tematicky omezených informací, ke kterým se vyjadřovalo ustálené spektrum mluvčích.

Poznámky

- ¹ Detailní informace o zpravodajské agendě médií v roce 2008 viz Nečas, Vlastimil (2009): *Mediální kontext české zahraniční politiky*. In: Kořan, Michal a kol. (2009): *Česká zahraniční politika v roce 2008. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ² Nečas, Vlastimil (2009), op. cit., s. 47.
- ³ Viz např. Nečas, Vlastimil (2009), op. cit.; Nečas, Vlastimil (2007): *Constitutional debate in the Czech Republic*. Pražské sociálně vědní studie. Mediální řada. Praha: Fakulta sociálních věd UK; Nečas, Vlastimil (2006): *Agenda volebního zpravodajství českých médií*. In: Köpplová, B.–Cebe, J. (ed.): *Postavení médií v české společnosti a v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress, s. 61–68.
- ⁴ Nečas, Vlastimil (2009), op. cit., s. 47.
- ⁵ Gerbner, G. et al. (2002): *Growing up with television: cultivation processes*. In: Bryant, James–Zillmann, David (2002): *Media Effects: Advances in Theory and Research*. LEA; Noelle-Neumann, Elizabeth (1993): *The Spiral of Silence*. Chicago, London: University of Chicago Press; Shoemaker, Pamela–Reese, Stephen (1991): *Mediating the Message*. Longman Trade; Tuchmann, Gaye (1978): *Making news: a study in the construction of reality*. London: Free Press.
- ⁶ Více viz Boorstin, David (1961): *The Image. A Guide to Pseudo-Events in America*. New York: Atheneum; Funkhouser, Gerald Ray (1973): *The issues of the sixties: An exploratory study in the dynamics of public opinion*. Public Opinion Quarterly 37 (1): s. 62–75.
- ⁷ Trampota, Tomáš–Nečas, Vlastimil (2007): *Intermediální agenda českých médií*. Naše společnost, 2/2007, s. 12–19.
- ⁸ Je nutné zdůraznit, že ČT oproti ostatním stanicím dala prostor většímu počtu různých aktérů, ovšem ne v takovém rozsahu, aby to ovlivnilo první příčky.
- ⁹ Šídlo, Jindřich–Weikert, Petr: *Zákopová válka začala*. Hospodářské noviny, 26. 3. 2009, s. 1; *Ostrá hádka Topolánka a Klaus* (vdo). Mf DNES, 28. 3. 2009, s. 1.
- ¹⁰ Kubáček, Jan: *Česká prezidentská republika Václava Klause*. Mf DNES, 28. 3. 2009. Názory, s. 11.
- ¹¹ Šídlo, Jindřich–Weikert, Petr: *Zákopová válka začala*, op. cit.
- ¹² Vašek, Petr: *Topolánek a Paroubek chtějí vyšachovat Klause*. Hospodářské noviny, 30. 3. 2009, s. 1.
- ¹³ *Ostrá hádka Topolánka a Klaus* (vdo), op. cit.
- ¹⁴ Zlámalová, Lenka: *Bořit jen jako Němci*. Hospodářské noviny, 26. 3. 2009. Názory, s. 8.
- ¹⁵ Pravec, Josef–Štětka, Jan: *Hledá se nový Tošovský*. Ekonom, 2. 4. 2009. Politika a byznys, s. 38; Kundra, Ondřej–Spurný, Jaroslav: *Nový šéf Evropy*. Respekt, 30. 3. 2009. Pád vlády, s. 15.
- ¹⁶ Kopecký, Josef–Dolejší, Václav: *ODS: Paroubek nás vydírá*. Mf DNES, 2. 4. 2009, s. 1.
- ¹⁷ Tabery, Erik: *Těžkopádný Paroubek*. Respekt, 6. 4. 2009. Komentáře, s. 13.
- ¹⁸ Hanák, Jiří: *Pod hradním větríkem*. Právo, 4. 4. 2009. Publicistika, s. 6.
- ¹⁹ Semín, Michal: *Pád vlády jako šance k renesanci pravice*. Hospodářské noviny, 30. 3. 2009, s. 11.
- ²⁰ Spáčilová, Mirka: *Proč lid nešel do ulic? Jen zima za to nemůže*. Mf DNES, 26. 3. 2009. Názory, s. 10; Macek, Jomáš: *Jak jsem díky Tlustému dospěl*. Respekt, 30. 3. 2009. Ve hvězdách, s. 73.

- ²¹ *Co je nového*. Hospodářské noviny, 30. 3. 2009, s. 1.
- ²² Steigerwald, Karel: *Kdo včera vyhrál? Komunisté*. Mf DNES, 25. 3. 2009. Názory, s. 9.
- ²³ Steigerwald, Karel: *Nenávist, matka politiky české*. Mf DNES, 24. 3. 2009. Názory, s. 8.
- ²⁴ Steigerwald, Karel: *Nenávist, matka politiky české*, op. cit.
- ²⁵ Mařík, Martin: *Firmy: Rychle volby, a hlavně ne Paroubka*. Hospodářské noviny, 26. 3. 2009, s. 1.
- ²⁶ Kubáček, Jan: *Česká prezidentská republika Václava Klause*. Mf DNES, 28. 3. 2009. Názory, s. 11.
- ²⁷ Sedláček, Tomáš: *Když je krizí málo aneb Taký máte rádi pády vlády?* Hospodářské noviny, 26. 3. 2009. Názory, s. 8.
- ²⁸ Kundra, Ondřej–Spurný, Jaroslav: *Nový šéf Evropy*, op. cit.
- ²⁹ Jan Macháček: *Nejistá sezona*. Respekt, 30. 3. 2009. Komentáře, s. 12.
- ³⁰ Marjanovič, Teodor: *Obrátit se k vám zády? To nikdy, sliboval*. Mf DNES, 18. 9. 2009. Názory, s. 12.
- ³¹ Tamtéž.
- ³² Buchert, Viliam: *Obamovo mnichovanství a „vítězství“ českého lidu*. Mf DNES, 18. 9. 2009. Názory, s. 12.
- ³³ Kohout, Pavel: *Hazard se svobodou znamená sebevražedné riziko*. Mf DNES, 26. 9. 2009. Názory, s. 11.
- ³⁴ Topolánek, Mirek: *Nenechme USA obrátit se zády*. Hospodářské noviny, 18. 9. 2009. Názory, s. 10.
- ³⁵ Votápek, Vladimír: *Jak nám uplavala možnost žít v bezpečí*. Mf DNES, 19. 9. 2009. Názory, s. 10.
- ³⁶ Hanák, Jiří: *Hloupé a nedůstojné*. Právo, 22. 9. 2009. Publicistika, s. 6.
- ³⁷ Eichler, Jan: *Kdo tedy vyhrál a kdo prohrál*. Právo, 18. 9. 2009. Publicistika, s. 6.
- ³⁸ Tabery, Erik: *Příliš drahé jádro*. Respekt, 29. 9. 2009. Editorial, s. 3.
- ³⁹ Pšenička, Jiří: *Plíživý návrat před rok 1989*. Ekonom, 24. 9. 2009. Politika a byznys, s. 32.
- ⁴⁰ Zlámalová, Lenka: *Mazi radarem a Moskvou*. Hospodářské noviny, 18. 9. 2009. Názory, s. 10.
- ⁴¹ Šimůnek, Petr: *44 slov*. Hospodářské noviny, 18. 9. 2009, s. 1.
- ⁴² Steigerwald, Karel: *Nikdo nás nezradil. My chceme nesvobodu*. Mf DNES, 22. 9. 2009. Názory, s. 10.
- ⁴³ Buchert, Viliam: *Obamovo mnichovanství a „vítězství“ českého lidu*, op. cit.
- ⁴⁴ Hanák, Jiří: *Házená*. Právo, 18. 9. 2009. Publicistika, s. 6.
- ⁴⁵ Rychetník, Luděk: *Zrada, nebo výzva k dospělosti?* Hospodářské noviny, 29. 9. 2009. Názory, s. 10.
- ⁴⁶ Zlámalová, Lenka: *Mezi radarem a Moskvou*, op. cit.
- ⁴⁷ *USA chláholi znepokojené Čechy* (tdm, syr). IDNES, cz, 19. 9. 2009.
- ⁴⁸ Hanák, Jiří: *Hloupé a nedůstojné*, op. cit., 22. 9. 2009. Publicistika, s. 6.
- ⁴⁹ Komárek, Stanislav: *Zlomené dvacetiletí*. Hospodářské noviny, 23. 9. 2009. Názory, s. 13.
- ⁵⁰ Suchý, Petr: *Jak dál po konci bráského radaru*. Hospodářské noviny, 22. 9. 2009. Názory, s. 12.
- ⁵¹ Rychetník, Luděk: *Zrada, nebo výzva k dospělosti?*, op. cit.
- ⁵² Dienstbier, Jiří: *Americká lekce naivním Čechům*. Právo, 22. 9. 2009. Publicistika, s. 6.
- ⁵³ Tamtéž..
- ⁵⁴ Mitrofanov, Alexandr: *Rekviem za radar*. Právo, 18. 9. 2009. Publicistika, s. 6.
- ⁵⁵ Sobota, Jiří: *Sebrali nám radar*. Respekt, 21. 9. 2009. Komentáře, s. 13.
- ⁵⁶ Tamtéž.
- ⁵⁷ Mocek, Michal: *Žádná prohra – jen nová výzva pro Čechy a Poláky*. Právo, 19. 9. 2009. Publicistika, s. 6.
- ⁵⁸ Kratochvíl, Jiří: *Tanečník*. Respekt, 2. 11. 2009. Jeden, s. 65; Štětka, Jan: *Klaus z Poděbrad*. Ekonom, 15. 10. 2009. Politika a byznys, s. 36.
- ⁵⁹ Komárek, Martin: *Klaus vyhrál, Evropa (asi) také*. Mf DNES, 31. 10. 2009. Názory, s. 10.
- ⁶⁰ Tamtéž.
- ⁶¹ Komárek, Martin: *Husité to nedokázali. Porazí Evropu Klaus?* Mf DNES, 14. 10. 2009. Názory, s. 10.
- ⁶² Komárek, Martin: *Klaus vyhrál, Evropa (asi) také*, op. cit.
- ⁶³ Leschtina, Jiří: *Když Hrad diktuje právo*. Hospodářské noviny, 30. 10. 2009. Názory, s. 10.
- ⁶⁴ Jičinský, Zdeněk: *Prezident Klaus jedná protiústavně*. Právo, 13. 10. 2009. Publicistika, s. 6.
- ⁶⁵ Švehla, Marek: *Co s ní*. Respekt, 19. 10. 2009. Komentáře, s. 12.
- ⁶⁶ Tamtéž.

- ⁶⁷ Tamtéž.
- ⁶⁸ Tabery, Erik: *Pozdní probuzení*. Respekt, 2. 11. 2009. Editorial, s. 3.
- ⁶⁹ Gajdůšková, Alena: *Klaus bojuje proti Čechům*. Právo, 23. 10. 2009. Publicistika, s. 6.
- ⁷⁰ Steigerwald, Karel: *Odborník v metání kozelců*. Mf DNES, 2. 11. 2009. Názory, s. 10.
- ⁷¹ Komárek, Martin: *...ale chová se jako salonní vyděrač*. Mf DNES, 13. 10. 2009. Názory, s. 8.
- ⁷² Tamtéž.
- ⁷³ Kučera, Vladimír: *Jestli vůbec jde o Lisabonskou smlouvu*. Mf DNES, 29. 10. 2009. Názory, s. 10.
- ⁷⁴ *Zlobivé Česko strhlo proti EU i dosud vzorné Slováky* (vdo). Mf DNES, 19. 10. 2009, s. 1.
- ⁷⁵ Leschtina, Jiří: *Bacilonosič Klaus*. Hospodářské noviny, 19. 10. 2009. Názory, s. 10.
- ⁷⁶ Cleppe, Pieter: *Lisabon poškodí Česko*. Mf DNES, 20. 10. 2009. Názory, s. 9.
- ⁷⁷ Schnur, Petr: *Lisabon a „sudetoněmecké“ téma*. Právo, 26. 10. 2009. Publicistika, s. 6. (Text „zvoní zrahy zvon“ zřejmě odkazuje k Halasově básni *Zpěv úzkosti* ze sbírky *Torzo naděje*, v níž autor reaguje na podpis mnichovské dohody.)
- ⁷⁸ Macháček, Jan: *Varianta Rusko soft*. Respekt, 19. 10. 2009. Ekonomika, s. 34.

Část II:

**Evropský rozměr
české zahraniční politiky**